

Ljubiša Despotović
Filozofski fakultet
Novi Sad

MITOVI I STEREOTIPI U FUNKCIJI GEOPOLITIKE - SRBOFOBIJA I NJENI IZVORI

Sažetak: U radu se nastoje objasniti osnovna funkcija, nastanak i medijska eksploatacija mitova i stereotipija kako u njihovoj istorijskoj tako i u aktuelnoj geopolitičkoj perspektivi. Srbofobija, kao i čitav niz drugih negativnih mitova i stereotipa o srpskom narodu, posmatraju se kao aktivni izdanci rusofobije i zajedničkog im korena u religijsko-konfesionalnoj pripadnosti pravoslavlju. Osvetljavaju se veze koje antisrbizam ima u odnosu prema antisemitizmu kako u njihovoj temporalnoj tako i u njihovoj funkcionalnoj dimenziji.

Ključne reči: mitovi, stereotipi, srbofobija, rusofobija, antisemitizam, geopolitika

Osnovna politička funkcija *socijalnih strahova (fobija)* odavno je u društvenoj nauci opservirana kao kontrolisana i planska delatnost usmerena na postizanje ideološke, političke i nacionalne mobilizacije zarad ostvarenja nekih ciljeva moći, a najčešće za krajnji cilj uspešne pripreme javnog mnjenja za vođenje rata i opravdavanja ratnih razaranja i napada na neku zemlju (naciju). Moderna tehnologija i sistemi masovnog komuniciranja danas su ovu funkciju fobija doveli do maksimalnih granica medijske manipulativnosti, a učinke njene delatnosti poopštiti na gotovo sve pripadnike jednog društva a ako je to neophodno i zahvaljujući masmedijskim kapacitetima u vremenu globalizacije i na čitava društva jednog civilizacijskog i ekonomsko-kulturološkog okvira pa i šire, sve do granica planetarne indoktrinacije. No bez obzira na sredstva kojima se *manipulacija* izvodi, njena osnovna intencija je odvajkada usklađena sa namerom da se kroz rukovanje sa stvarima i ljudima postigne neki planirani cilj.

Savremeni pojam manipulacije kao jednog od sredstava kontrole ponašanja velikog broja ljudi, karakterišu sledeći važni aspekti: manipulacija je bezbolno ubeđivanje ljudi koji tog čina najčešće nisu ni svesni jer je on rasterećen osećanja prinude, manipulacija se temelji na dobrom poznavanju čoveka, osobito njegovih sociopsiholoških karakteristika i ponašanja što doprinosi uvećanju stepena njene efikasnosti, manipulacija je posredovana visoko sofisticiranim sredstvima masmedijskih i komunikacionih sistema čija je manipulativna moć dostigla ogromne razmere, raste zavisnost jedinke od institucionalizovanih formi informisanja koji najčešće nastoje da jačaju svoj monopol u komunikološkoj ravni, zbog izvršene specijalizacije podele rada pojedincu je teško da sam bez pomoći medija sklopi vlastitu sliku stvarnosti, od građanina je skrivena manipulativna suština komunikacione delatnosti, stoga što ona nema obaveznu formu svoje javne prezentacija kao oblika moći, otežana je efikasna kontrola procesa, sredstava ali i kreatora manipulacija, osobito ako ona dolazi iz polja institucionalizovane sfere državne politike." Đuro Šušnjić smatra da u ekonomskoj oblasti manipulacija potrošačima uzima oblik reklame; u političkoj oblasti manipulacija biračima uzima oblik propagande; u pedagoškoj oblasti manipulacija učenicima i studentima uzima oblik

indoktrinacije; u oblasti slobodnog vremena manipulacija ukusima i nagonima uzima oblik industrije zabave; u oblasti religioznog života manipulacija vernicima uzima oblik religioznih propovedi." (D. Koković,2007, 115)

Za razliku od *propagande* koja ima jasnu nameru da oblikuje javno mnjenje, i da ga podstakne na snažnu političku akciju i delatnost, a u vremenima kriza i ratnih sukoba huškanje na obeleženog neprijatelja iza kojeg obično sledi što spontana što organizovana akcija masa, *indoktrinacija* ima osnovnu funkciju da sistematski i kontrolisano širi političku ideologiju tako da ona postane **transferisani pogled na svet** opšte prihvaćen od strane čitavog društva. Proizvodnja *stereotipija* naročito onih koje proizvode mediji masovnog komuniciranja, imaju karakteristiku tipiziranih, čvrstih i klišeiziranih predstava i shvatanja o određenim društvenim pojavama ili objektima (nacionalna, verska , religijska, ili rasna pripadnost - grupa), koja imaju široku rasprostranjenost i duboku ukorenjenost u jednom društvu. Stereotipi se prenose i putem vaspitnog sistema, porodice i društva a česta je pojava da se socijalizuju kao posledica nekritičke generalizacije određenih iskustava ili pak planski projektovanih stavova o nekom ili o nečem, predstavljajući kolektivnu predstavu čitavih generacija." Politička borba se vodi u polju aktivne javnosti , pa čitave socijalne grupacije imanentno ljudskoj prirodi skrećemo ka poželjnim obrascima. Za razliku od reklame čiji je cilj da utiče na ponašanje u komercijalne svrhe oslanjajući se na iracionalnu svest, dezinformacija zaobilaznim sredstvima pokušava da nas ubedi da smo politički u pravu, pri čemu se ne biraju sredstva i sadržaji." (Z. Jevtović, 2003, 171)

Stereotipi predstavljaju unapred formirane stavove i predstave, često i predrasude koje se lako usvajaju iako su lišene objektivnosti. Ono što stereotipima daje akcionu snagu i privlačnost jeste njihovo nalikovanje realnoj stvarnosti, oni su najčešće nekakve slike ili skice određene pojave ili objekta o kome ne postoje objektivna saznanja (ili se ona namerno iskrivljuju) pa nam stereotipi predstavljaju pomoćne obrasce za klasifikaciju i objašnjenje. Otuda i njihova privlačna snaga manipulativnosti koja je davno uočena, a razvojem medija opasno potencirana, kako zbog političkih tako i zbog profilerskih interesa. Stereotipi, naročito oni koji se odnose na pripadnike drugih nacija ili konfesija uvek su praćeni i pojačavani snažnim emocijama koje dodatno uprošćavaju i iskrivljuju činjenice. Stereotipije su u najvećem broju slučajeva posledica delatnosti *skrivenih institucija moći*, bilo da se one lociraju u sferi državne politike ili ekonomskih interesa. Oni ne samo da proizvode najveći deo stereotipa (stavljajući ih u funkciju svojih ciljeva i potreba) već ih veštom manipulacijom pretvaraju u "prirodni " red stvari, formirajući iluziju njihove normalnosti.

Stereotipije, kao i fobije često na direktan način utiču na proizvodnju onoga što se u sociologiji i socijalnoj psihologiji označava kao *moralna panika*. " Ovo upućuje na nekoliko stanovišta bitnih za razumevanja fenomena moralna panika. Prvo, javlja se u obliku kampanja (krstaških pohoda) koje traju neprekidno tokom nekog perioda, bilo kratkog ili dugog. Drugo, ona odgovara ljudima uznemirenim očiglednim raslojavanjem ili slomom određenog društvenog poretka, što ih na neki način ugrožava. Treće, ona pokazuje da su morane smernice nejasne. Četvrto, da političari i određeni deo medija prosto žude da povedu kampanju i preduzmu akcije za koje tvrde da će zaustaviti opasnost. I na kraju, autor komentara zaključuje da moralna kampanja sasvim zanemaruje prave razloge društvenog sloma." (isto, 129)

U traganju za korenima *srbofobije*, pa i fobija kao svesno raširenih strahova o nekome ili o nečemu, moramo poći od postojećih socio-kulturoloških razlika. Razlike koje postoje na nivou civilizacijsko kulturoloških obrazaca mogu biti osnova za konstrukciju straha prema nekome. No da bi ta konstrukcija imala dugo trajanje i efikasnost ona mora da pogađa neki dubinski interes onoga kome se taj strah plasira, kao i onoga koji taj strah formira i širi. U osnovi svih fobija koje se temelje na postojanju različitih kulturoloških obrazaca, pre svega leže razlike koje se mogu situirati u sferu *religijsko- konfesionalnih osobenosti* . Ali same razlike kao takve nisu dovoljno jak osnov da se samo na njima gradi kapital socijalnih i političkih fobija. Glavni pokretači pre svega jesu interesi koji iz tih razlika proističu, i koji se veštom manipulacijom prikrivaju, gurajući u prvi plan očigledni okvir *identitetskih i kulturoloških osobenosti* koje i nije potrebno posebno objašnjavati, jer je njihova samorazumljiva očiglednost nešto što po definiciji treba da utiče na uverljivost proizvedenih fobija. U korenu svih fobija najčešća osnova su razlike religijsko konfesionalnih sadržaja a naročito snažnih interesa koji proizilaze iz potrebe širenja i uspostavljanja kontrole i dominacije na što širem

geopolitičkom prostoru. Logika širenja religije, uvećanja broja vernika i njihovo stavljanje pod vlastitu *konfesionalnu jurisdikciju i obred* predstavlja osnovni interes pokretač. "Propagiranje vere počinje sve više da se zasniva na snazi institucionalno zaštićenog autoriteta propagandiste, na sve naglašenijem hijerarhijskom odnosu propagatora i publike, na jednosmernoj komunikaciji i pasivnosti auditorijuma, na posredovanoj komunikaciji, i slično, čemu odgovaraju i drugačija sredstva propagande - govori velikodostojnika na masovnim skupovima, propaganda putem pisane reči, odluke crkvenih koncila itd." (Z. Slavujević, 2006, 99) Uz ovako definisanu osnovu fobije i njenog širenja putem propagande, uvek se pridružuju politički i ekonomski interesi država koje pripadaju istom religijsko konfesionalnom obrascu a osobito najvećih i najjačih država tog kruga, koje takođe po istoj logici širenja svojih interesa i uticaja potpomažu , finansiraju i izvode radove na proizvodnji i distribuciji staro-novih fobija.

Po mišljenju M. Ekmečića korene **srbofobije** treba tražiti u istoriji **rusofobije** koja je produkovana na Zapadu, a osobito u Velikoj Britaniji i Nemačkoj. "U ovoj istoriji rusofobije u britanskom društvu se kriju ključevi i za odgovor na pitanje gde je mesto srbofobije u istoriji kolektivnih fobija zapadnih društava modernog vremena. Srbofobija je bila samo rukavac rusofobije u anglosaksonskim državama." (M. Ekmečić, 2002, 346.) Drugi izvor srbofobija možemo tražiti u onome što se na Zapadu počelo formirati početkom dvadesetog veka, uključujući tu i SAD , posebno nakon Oktobarske revolucije, a to je strah od tzv. *crvene fobije*, ili optužbe da su svi pravoslavni narodi na čelu sa Rusijom, *boljševičko komunistička opasnost* po zapadne demokratije. " U formiranju i širenju mita o Srbima kao boljševičkom narodu u Zapadnoj Evropi ključnu ulogu odigrali su , pored Nemaca i Austrijanaca , Hrvati i Slovenci . Srpski boljševizam se , takođe, radi pojačavanja "argumentacije" , povezuje s vizantizmom i pravoslavljem. Preciznije rečeno, vizantizam i pravoslavlje su označeni kao rodno tlo boljševizmu - zato se on najviše primio u Rusiji i Srbiji. Razlike između Nas (Evrope/ Hrvati i Slovenci/) i Drugih (Srba) se, potom prokazuju kao političke (demokratija - boljševizam) i civilizacijske (Zapad - mračni Istok) , kao razlike koje se ne mogu prevazići. Postojeće razlike se naglašavaju i mitologizuju a zatim se sistematski proizvode nove." (S. Vuković, 2007, 12.)"Rusija nikada neće da bude kooptirana u zapadnu političku zajednicu, niti uostalom u Zapadni svet." ,konstatuje Kristofer Koker. (K. Koker, 2006, 210)

Čak će i vođa nemačkih liberala sa početka XX veka Fridrih Nauman u svojoj knjizi "Bulgarien and Mitteleuropa" (1916) u kojoj razmatra geopolitičke koordinate Srednje Evrope, potpuno neskriveno Srbiju označiti kao metu za uništenje. "...za Srbiju direktno kaže da se ona " kao smetnja isprečava na putu stvaranja Srednje Evrope, i zato se kao neprijateljsko utvrđenje usred srednjeevropskog odbrambenog sistema ne može trpeti." (isto,77) Dakle Srbija se ne vidi kao deo tog srednjeevropskog kulturološkog kruga, već potpuno suprotno, kao strano tkivo koje se mora odstraniti. Srbofobija je, i na ovom primeru jasno se to može videti, bila široko rasprostanjen fenomen u celom nemačkom društvu, pa čak i u onim intelektualno-političkim krugovima koji su sebe označavali kao progresivne.

Koreni i jednoj i drugoj fobiji jeste pripadnost *Pravoslavlju*. "Istoričar Brejlsfort je u vreme Aneksione krize 1908 pisao da Srbi nisu od koristi za ljudsku civilizaciju i da "njihovo političko umiranje ne bi bio ozbiljan gubitak za Evropu" Hajka protiv Srbije nakon ubistva kraljevskog para u Srbiji 1903 ugrađena je u trajno nepoverenje prema dinastiji Karađorđevića do njenog političkog skidanja sa pozornice 1943. Izvor fobija u dubini treba tražiti u razlici religije." (M Ekmečić, 352.) *Religijske* a još više **konfesionalne razlike** (osobenosti) naročito rasep i raskol koji u Hrišćanstvu traje gotovo jedan milenijum, čine pogodno tlo za manipulaciju i stvaranje negativnih stereotipija o onim drugima, a naročito kada su pravoslavni hrišćani u pitanju."O svim društvima "iza zavese", kao i o narodima koji su tamo živeli, na Zapadu su vladali duboko ukorenjeni negativni stereotipi. Ukoliko su ti narodi pripadali drugoj religiji (pravoslavlju) ti stereotipi su bili negativniji i žešći." (S. Vuković,18.) Srbima je posebno apostrofirana kao otežavajuća okolnost još i to što je Pravoslavlje obogaćeno *Svetosavskom duhovnom posebnosću* i kao takvo predstavlja dodatno iritantno obeležje za vaticanske i zapadnjačke proizvođače stereotipija i fobija. Neki od njih idu u svojim negativnostima do toga da odriču čak i mogućnost uspostavljanja dijaloga dvaju crkava dok se Srpska pravoslavna crkva ne odrekne svog Svetosavlja. "Na Zapadu su, pod uticajem stavova katoličke crkve o pravoslavlju (sa obaveznim dodatkom istočnom) - prvenstveno zbog njene politike širenja na

istok putem prozelitizma - formirani negativni stereotipi koji su , takođe, u delu javnog mnjenja duboko ukorenjeni zbog viševjekovnog podgrejavanja. Zbog svog geografskog položaja na udaru su među prvima bili Srbi. Za to ima mnoštvo dokaza, ali to sasvim dovoljno odslikava stanovište Tonči Trstenjaka (dopisnika Radio Vatikana iz Hrvatske) , koji za pravoslavlje kaže da je "imperijalistička ideologija Srpske pravoslavne crkve". Dijalog između Katoličke i Srpske pravoslavne crkve "neće biti moguće uspostavi sve dok Srpska pravoslavna crkva bude svetosavska" (isto, 19)

U savremenoj varijanti masmedijskog proizvođenja i difuzije stereotipija (i fobija)u prvi plan su došli elektronski i štampani mediji, koji su zarad svog profitterskog interesa ali još i više usled snažne podrške a često i direktne naredbe Zapadnih vlada, krenuli u politički rat protiv Srba i Srbije šireći o njima najmonstruoznije laži i optužbe. Neki od njih kao što su to Austrijski i Nemački mediji vođeni su još i neutaživom potrebom za revanšizmom prema Srbima, jer su oni bili označeni kao glavni krivci za njihove pretrpljene istorijske poraze, koji su kretali kao avanturistički i osvajački nasrtaji, čiji je osnovni cilj bio otimačina srpskih teritorija i trajno brisanje srpskog naroda i srpske države sa geopolitičke karte Evrope. Generalno Srbima se pripisuju razne vrste negativnih osobina, na kojima se kasnije lako daju sagraditi negativne stereotipije, mitovi i srbofobija kao njihov zajednički imenitelj. *Demonizaciju Srba*, lako je izvršiti ako im pripišete sledeće negativne vrednosti i osobine : primitivizam, nacionalizam, šovinizam, varvarstvo, hegemonizam, lenjost, brutalnost, misticizam, mračnjaštvo, komunizam-boljševizam, vizantizam, istočnjaštvo, iracionalnost, nazadnjaštvo, antimodernizam, kesnofobičnost, orijentalizam, nedemokratičnost, balkanizam, divljaštvo i sl.I time broj stereotipa o Srbima nije okonačan, odbrana srpskih nacionalnih interesa se uvek karakteriše kao zalaganje za koncept tzv. Velike Srbije, a Srbi su u tom kontekstu "ugnjetačka srpska nacija", "srboboljševici", "srbokomunisti", "srbočetnici" i dr. Ovakav inventar negativnih stereotipa o Srbima samo je jedan specijalni slučaj opšte raširenih stereotipa o *Balkanu i balkancima* koji je vekovima građen na Zapadu. Mit o balkancima i danas se podgrejava i reaktuelizuje kad god je to neophodno sa stanovišta vođenje *realnih ciljeva geopolitike* Zapada. "Osim toga, ona se koristila zajedno sa drugim uopštavajućim etiketama, od kojih je "orijentalno" najčešća i označava prljavštinu, pasivnost, nepouzdanost, mizoginiju, sklonost ka spletkarenju, neiskrenos, oportunistam, lenjost, sujeverje, letargiju, tromost, neefikasnost, nesposobnu birokratiju. Podudarajući se donekle sa pojmom "orijentalno" , "balkansko" ima i dodatne odlike okrutnosti, neotesanosti, nestabilnosti i nepredvidivosti." (M.Todorova, 1999.208)

Srpska varijanta balkanizma mora biti još ružnija i radikalnija. Nisu dovoljne samo etikete, mora se poraditi i na **negativnoj estetizaciji zla** koje se naziva srpskim imenom. *Ta nakazna slika Srbina mora biti jasna i dovoljno gadljiva za zapadnoevropske konzumente.* "U tome se ide toliko daleko da kada se opisuje Srbin, na primer, on je najčešće zao, prljav, ili pak, "podbuo čovek kome iz raskopčane košulje vire maljave grudi."Nije dovoljno pripisati mu negativne osobine, već, da bi slika o njima bila ubedljivija, oni moraju biti i na estetskom planu diskvalifikovani - ružni, prljavi i debeli." (S. Vuković,70)No ni tu nije kraj, u zapadnim medijima osobito onim štampanim, ta tzv.negativna estetizacija zla zvanog Srbi, osim verbalnih i pisanih slika mora da sadrži prave slike bez obzira da li su one posledica fotomontaže ili ih je nacrtao "nadahnuti" karikaturista. "Karikaturisti crtaju Srbe kao svinje koje se valjaju , mutirane bikove, krvoločne vukove, zmije s dva jezika, strvoždere, gladne hijene i pitbule, Zapad, dakle, nije imao veze s ljudima, već s monstrumima." (isto, 79.)

"Srbofobija je samo jedan jasno izdvojeni rukavac tradicionalne rusofobije, ili uopšte fobije protiv pravoslavlja i slovenstva. Moderni talas koji se pojavio pred izbijanje jugoslovenske krize 1990, izdanak je još i nekih drugih sastojaka koji nisu isti u svim zemljama. Rusofobija je u anglosaksonskom svetu glavni istorijski koren stare i nove srbofobije. U svim evropskim zemljama na kontinentu, ona je takođe vezana za taj bunar, ali je svoje sokove daleko više napajala iz istorije antisemitizma pre i u toku Drugog svetskog rata." (M. Ekmečić, 354) Veza srbofobije i antisemitizma, po mišljenju M. Ekmečića - leži u činjenici da je *antisemitizam* u obe svoje varijante (rasističkoj i rimokatoličkoj) poslužio kao **osnovna idejna podloga za razvoj kolektivne fobije arijevske Evrope.** Antisemitizam se ispoljavao u svoja dva osnovna oblika, kao *nacističko-rasistički antisemitizam* koji je neka vrsta političkog antisemitizma i njegova *religijsko-konfesionalna verzija* koja je produkt Vatikana i rimokatolicizma koja se još naziva i

antijudaizam. Prvi oblik antisemitizma težio je za fizičkim i biološkim iskorenjivanjem Jevreja, dok je **drugi** težio da ih kroz ekonomski pritisak i religijsku netoleranciju natera na lakšu *versku konverziju* u hrišćanstvo, tačnije u rimokatolicizam. "U Italiji su ovu rimokatoličku fobiju protiv Jevreja nazivali "rimocentričnom inspiracijom". Ovo je zdenac iz kojeg se moderna srbofobija transformiše pred našim očima iz ranijeg antisemitizma..." (isto, 355)"Ne može se poricati da je rimokatolički antijudaizam bio jedan od istorijskih izvora nacističkog antisemitizma. Razlika je u metodima. Hrišćanski greh se izbegavao teorijama da Jevreji nisu posebna vera, nego posebna rasa i da se stoga moraju goniti (...) Papska enciklika *Humanis generis unitas* pred rat 1939. je u sebi sadržavala neke antisemitske pasuse koji su imali udela u posmatranju nacističkog antisemitizma kao legitimne politike. Ovu encikliku nazivaju utajenom". (isto, 357)

U drugom svetskom ratu, osobito na prostoru ex Jugoslavije praktikovana su oba ova vida *antisemitizma*, ali i **antisrpske genocidne politike**, koja je na primeru NDH - imala za cilj takođe kao i u slučaju Jevreja, fizičko i biološko zatiranje srpskog naroda, a nad preostalim delom tog istog naroda koji se spasao uštaške kame, vršena je stravična konverzija u rimokatolicizam, što je ujedno značilo i u *hrvatski nacionalni korpus*. "U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj bile su praktikovane obe ove varijante antisemitizma, u delovima pod ustaškom kontrolom je primenjivana nacistička varijanta biološke likvidacije, (...) u Hrvatskoj postoje koreni modernog antisemitizma. Od 1908. u Zagrebu deluje Antisemitska liga sa listom antisemita (...) Po njihovim publikacijama "Svoj svome" u Sarajevu se objavljivao i muslimanski antisemitski list "Svoj svome" pred rat 1941. (...) Na savetovanju sa Hitlerom u Vinici, poglavnik Pavelić se hvalio da je "jevrejsko pitanje" u Hrvatskoj rešeno. Od 18000 koliko ih se našlo u Zagrebu 1941, 14000 je proterano a 4000 odvedeno u koncentracioni logor. (...) Na području pod ustaškom kontrolom se nisu primećivali tragovi preživelih. U likvidaciji sarajevske zajednice učestvovalo je lokalno muslimansko stanovništvo." (isto, 363)

U pismu Noamu Čomskom, Dobrica Ćosić, takođe ukazuje na ovu složenu vezu srbofobije, rusofobije i antisemitizma. "Vaš čin ubedljive moralne podrške koju pružate srpskom narodu danas, za nas mnogo znači. Jer mi smo užasno poniženi nepravdama i decenijama sami. Kraj 20. veka u Evropi izrodio je, tačnije rečeno, obnovio ideologiju srbofobije u korelaciji sa rusofobijom, a kojom se na Balkanu i Evropi želi da potisne u zaborav nacistički antisemitizam i maskira kancerozno licemerje one Evrope koja proizvodi ratove i ideologije laži". (Večernje novosti, 18.4.2008) U svom odgovoru na pismo Noam Čomski pominjući problem Kosova na sjajan način markira *suštinsko stanje bolesnog duha na Zapadu* koji u geopolitičkoj ravni manipulacijama, lažima i ratom brani svoje imperijalne interese. "Geostrateški deo priče uključuje ne samo kamp "Bonstil", nego i potrebu da se učvrsti kontrola Vašingtona nad Evropom; ideološki deo priče ima veze sa načinom na koji su zapadnjački intelektualci napravili potpune imbecile od sebe u svojoj orgiji samohvalisanja i svom neverovatnom laganju u vezi sa ratom. Nikada neće dozvoliti da se te laži razotkriju, a poziranje o nezavisnosti Kosova je neophodni zaključak bajke o njihovoj veličanstvenoj ulozi." (Večernje novosti, 18.4.2008)

O navedenoj vezi *srbofobije i antisemitizma* takođe na vrlo eksplicitan način piše i sociolog S. Vuković, insistirajući na onom segmentu te veze koji bi trebao da ukaže na *svojevrstu substituciju jednog od strane drugog*. Pošto je nakon Drugog svetskog rata antisemitizam ne samo zabranjen nego i kažnjiv, na njegovo mesto plasiran je **antisrbizam**, koji je danas ne samo dozvoljen nego još i nekažnjiv. "Pored toga, nemački i zapadnoevropski antisemitizam, koji je u poslednjih pedeset godina potiskivan i sakrivan, mogao se osloboditi u potpuno novoj formi, ali sada kao antisrbizam, jer je antisemitizam krajnje nepopularan. Zapravo, antisemitizam je u većini evropskih zemalja kažnjiv, nasuprot tome na antisrbizmu se može itekako politički (Kušner / Bernard Kouchner i mnogi drugi) i materijalno profitirati." (S. Vuković, 107) Ta zamena negativnih stereotipa išla je sve do potpune optužbe Srba da su fašisti. To će bez i malo zazora (ali i dokaza) više puta ponoviti američki predsednik Bil Klinton. A u tome će naročito prednjačiti nemačka i austrijska štampa. Zemlje koje su bile rodonačelnice fašizma i nacizma, i koje su počinile najstravičnije zločine i genocid u oba svetska rata osobito na ovim prostorima, prosto će se utrkivati ko će više Srbe i Srbiju optužiti za ovu civilizacijsku pošast. "Srbi se, još pre otpočinjanja sukoba na prostorima druge Jugoslavije, u austrijskoj i nemačkoj štampi proglašavaju za fašiste. (...) Proglašavanje Srba za fašiste u potpunosti će podržati u januaru 1993, Bernard Kušner u to vreme francuski ministar zdravlja i

njegova organizacija "Lekari sveta "(Medecins du Monde) koja se između ostalog bavila doturanjem (švercom) oružja muslimanima u BiH". (isto,92-93) "Najefikasniji način da se neko danas demonizuje jeste da se nekako dovede u vezu sa iskustvom nacizma. Optužba da Srbija predsednika Slobodana Miloševića sprovodi "još jedan holokaust" na Kosovu kulminacija je duge kampanje nacifikovanja Srba koja je eskalirala tokom sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Znatno deo odgovornosti za ovu kampanju nacifikovanja leži na onim segmentima medija koji su krivi za ispoljavanje antisrpskog raspoloženja koje je Nik Gaing (Nik Gowing, 1997:25) nazvao "skriveni sram" novinarske zajednice tokom građanskog rata u Bosni". (F. Hemond;E,Herman, 2001, 117)

O snazi mitova i negativnih stereotipa, kao i o njihovoj dubokoj ukorenjenosti i zastupljenosti u nekom narodu-naciji, na vanredno upečatljiv način govori Elazar Barkan u svojoj knjizi posvećenoj problemu ratnih zločina i genocida pod naslovom Krivica nacija. U odeljku koji govori o rasprostranjenosti antisemitizma u nemačkoj naciji, Barkan ističe činjenicu da je ogroman broj Nemaca i posle kraja Drugog svetskog rata i suočavanja sa posledicama stravičnog genocida nad Jevrejima, u nemačkom društvu i dalje bio široko rasprostranjen antisemitizam, to jest, *denacifikacija* Nemačke nije uzela ozbiljnije razmere. Osobito je važno napomenuti da je denacifikacija teško probijala svoj put i u akademskoj zajednici Nemačke, što samo po sebi govori koliko je ova socijalna i politička pošast (antisemitizam) uzela maha i pustila duboko korenje. "Generalno, preovlađujući broj nastavnog osoblja ostao je na svojim mestima, i nije bilo nikakvih pokušaja vraćanja prednacističkog osoblja. Mali deo od velikog broja članova zajednice proteranih nemačkih intelektualaca se vratio, i nije bilo ni strukturnih kompromisa niti entuzijazma da se u njihove redove uvrste mladi antifašisti. Akademski restitucija mogla je biti "prirodni" politički čin u pokretu ka denacifikaciji. Umesto toga, univerzitetski profesori, uključujući fizičke antropologe čija materija je uzrokovala da oni budu više od tihih saučesnika u nacističkoj ideologiji, ostali su na čelu akademske zajednice nove Nemačke. (...) Umesto toga film Frica Kortnera iz 1949. godine Der Ruf, predstavlja reprezentativnog nemačkog profesora koji se žali zbog ponovnog postavljenja jednog profesora Jevrejina: Čekam novi egzodus. Fašistički pogled je još uvek bio široko rasprostranjen i prihvatljiv." (E. Barkan, 2007, 68) Ako je tako stajala stvar sa antisemitizmom u akademskoj zajednici Nemačke, kako li je on tek bio rasprostrt u ostalim socijalnim slojevima nemačkog društva. I ovaj kratak ekskurs ilustrovan na primeru nemačkog antisemitizma na vrlo uverljiv način pokazuje snagu negativnih mitova i stereotipija.

Ukorenjena fobija dobija sve više na uverljivosti i snazi, te biva dopunjavana i modelirana shodno novim potrebama. *Jednom kreirana srbofobija vremenom postaje opšti obrazac prema kojem se ravnaju kako religijsko-konfesionalna politika tako i ekonomska, spoljno-politička i geopolitička propaganda.* Na već ustaljene forme srbofobije novo vreme kači svoje simbole i tumačenja konotirajući istu potrebu: uniziti, prokazati, i eliminisati predmet same fobije, opravdavajući pri tom svaki budući akt nasilja prema Srbima. U tu svrhu koriste se razne propagandne tehnike. "Druga propagandna tehnika koja je korišćena bila je demonizacija neprijatelja. "Toliko je velik psihološki otpor ratu kod modernih nacija", pisao je teoretičar Lasvel, " da svaki rat mora biti predstavljan kao borba protiv zlog i krvožednog agresora. Ne sme se ostaviti ni najmanja sumnja u to koga javnost treba da mrzi." (Grupa autora, 2004, 53.)

Raspad SFRJ je na najbolji način pokazao svu brutalnost kako medijske tako i ratne kampanje protiv srpskog naroda. Po već utvrđenom scenariju medijske i spoljnopolitičke manipulacije, Srbi su ponovo stavljeni na *nišan novih geopolitičkih interesa atlantističkog Zapada*, uz unapred planirane odmazde koje u tom novom jeziku medijske manipulativnosti nose zamaskirani izraz "kolateralne štete". U pripremi poraza jednog malog naroda, biće korišćena sva raspoloživa sredstva, ne prezajući i od najbrutalnijih optužbi i kvalifikacija na njegov račun. Za primer evo samo nekoliko, koje su izgovorili najviši politički funkcioneri novog svetskog poretka: "Počnimo redom. Helmut Kol (Helmut Kohl) , u vreme kada je bio kancelar Nemačke, misleći na Srbiju, zalagao se za "uništenje poslednje oaze komunizma" u Evropi. Klaus Kinkel (Klaus Kinkel) , ministar inostranih poslova Nemačke, od samog početka zagovarao je kažnjavanje Srbije što je 24 maja 1992, bez ikakvog okoliša potvrdio: Moramo naterati Srbiju da klekne na kolena". (...) Predsednik Sjedinjenih država Bil Klinton (William J. Clinton) izjavljuje: Srbija je " srce evropskog mraka, region bombardovanih džamija, ubijenih muškaraca i dece, silovanih devojaka". (...) Tako će Bil Klinton izjaviti: "Srbi će ovo

skupo platiti". Sekretar Sjedinjenih država Madlen Olbrajt (Madelein Albright) : "Srbi će klečati na kolenima i moliti za milost"; komadant NATO-a za Evropu Vesli Klark (Wesley Clarrk) : "Srbiju pretvoriti u prah i pepeo". (...) U sklopu toga će , u toku bombardovanja SR Jugoslavije, tadašnji generalni sekretar NATO-a Havijer Solana (Javier Solana) za Bi-Bi- Si (BBC) reći da se na Kosovu više "nemogu videti muškarci od 30 do 60 godina. A tadašnji nemački ministar odbrane Rudolf Šarping (Rudolf Scarping) će više puta govoriti o postojanju "srpski koncentracionih logora na fudbalskom stadionu u Prištini". (...) Istovremeno će tadašnji britanski premijer Toni Bler (Tonny Blair) inače jedan od najžešćih zagovornika bombardovanja Srbije 1999, godine i upućivanja kopnenih trupa za njenu invaziju i kasniji zagovornik nezavisnog Kosova, izjaviti da: To bombardovanje "više nije samo vojni sukob već borba između dobra i zla, između civilizacije i varvarstva. Varvare i zlo, naravno predstavljaju Srbi, a NATO avioni sa kasetnim bombama i bombama od osiromašenog uranijuma civilizaciju. (...) Srbi postaju "odvratni" za Žaka Širaka (Jacques Shirac) ,predsednika Francuske, "Srbi su narod bez zakona i bez vere. To je narod razbojnika i terorista", za Ričarda Holbruka (Richard Holbrooke) američkog diplomatu, Srbi su "zločinački dupeglavci". Nemački kancelar Helmut Kol izjavljuje: "Neka se Srbi podave u sopstvenom smradu". a američki kongresmen Dejvid Obi (David Obey) : "Srbi su svinje".(...) Voren Kristofer (Warren Christopher) , bivši sekretar inostranih poslova Sjedinjenih država, Srbe je nazvao " nemoralnom rasom", a američki senator Džozef Bajden (Joseph Biden) rekao je da su Srbi "ubice beba". (...) U sledećem koraku, da bi opravdao bombardovanje Srbije, Bil Klinton je, u govoru na dan sećanja 1999, uporedio vladu Srbije s vladom nacističke Nemačke. (...) Nešto kasnije, posle napada na Svetski trgovinski centar 11 septembra 2001, među prvim vestima je javljeno da su to učinili Srbi, ili, pak, posle terorističkog napada 7. jula 2005 godine u Londonu, da eksploziv potiče iz Beograda." (S. Vuković, 27-34) Da li je posle ovakvih citiranih stavova o srpskom narodu uopšte moguć bilo kakav korektan naučni komentar a da on sam ne bude natopljen emocijama i u opasnosti da ponovi primitivizam , brutalnost i patologiju njihovih autora.

Nova geopolitička realnost u kojoj se našla Srbija ali i ceo srpski narod i teritorije na kojima je vekovima obitavao, učinila je da Srbi moraju da brane ne samo teritorije, državu, jezik, identitet , biološki opstanak, već i elementarni ali u isto vreme i univerzalni sistem vrednosti koji je procesima globalizacije nasilno pogažen, vaspostavljajući laž kao sredstvo komunikacije a nasilje i silu u ostvarenju vlastitih interesa moći, kao jedino legitimno sredstvo međunarodnih odnosa. Evropa se ma koliko se to prikrivalo priklonila novom varvarstvu. Pod naletom atlantističke brutalnosti i primitivizma, stavila se u službu planetarnog zla, koje je zaslepljeno vlastitim egocentrizmom, otpočelo proces pokoravanja planete novoj *geopolitičkoj i vojno-bezbedonosnoj strukturi* (poretku) na čijem se čelu nalaze SAD, kao "nova" i najveća opasnost po međunarodni politički poredak i njegovu bezbednost.

Skrivajući svoje geopolitičke interese i ciljeve iza priče o novom geopolitičkom i bezbedonosnom poretku, one pokreću novi lanac bezakonja, kršenja ljudskih prava, razaranja nacionalnih država, uništavanja životne sredine i izazivanja ekoloških kriza i katastrofa. Pomahnitala od patologije profita, i ekonomskog terora savremena atlantistička civilizacija proizvodi nove krize i žarišta ne bi li joj to poslužilo kao izgovor za novi talas ratova i razaranja. Na njihovom putu našao se jedan po broju i ekonomskoj snazi mali ali po religijskoj i duhovnoj tradiciji te **zavetnoj svesti** krepak i tvrdokoran narod. Procesi njegovog aktuelnog političkog i državnog sakaćenja kao što smo videli iz prethodnih primera imaju nažalost svoju dugu tradiciju, i duboko pušteno korenje. Iznenaduje nas ne samo stepen brutalnosti, već i "maštovitost" novih nasilnika koji ne prezaju ni od *potpunog egzistencijalnog uništenja i civilizacijskog poniženja srpskog naroda*. Oni još uvek ponosno stoje ispred svojih zločina, umobolno mantrajući da su to novi prilozii antlatističkom shvatanju milosrđa. "Milosrdni anđeo" novog militarističkog humanizma, (oksimoronski) obogaćen osiromašenim uranijumom seje po srpskim zemljama i po srpskom narodu svoj otrovni plod." Uoči početka bombardovanja Jugoslavije , Herald Kohn, pomoćnik državnog sekretara za demokratiju, ljudska prava i rad hitno je pozvao predstavnike vodećih nevladinih organizacija, zahtevajući da medijski pomognu vojnu kampanju koja će uslediti. "Amnesti internešenel" je odmah sazvala konferenciju za štampu, tvrdeći kako su na Kosovu "Ugrožena ljudska prava koja demokratski svet mora štiti". "Human rajts voč" je takođe istakla humanitarnu dimenziju intervencije pod ironičnim

imenom "Milosrdni anđeo", ali kada je posle nekoliko dana bombardovanja počelo stradanje civila, nije se oglasila nijedna NVO." (Z. Jevtović, 2003, 164) I neće, jer je i to deo plana i podele posla.

Pervertirana logika atlantističkog milosrđa osporila nam je elementarna prava jedne kolektivne žrtve. " U logici Milosrđa sadržana je specifična razdeoba prava i dužnosti. Na primer: Nemate prava da vodite rat - čak i kada ste napadnuta strana. Nemate pravo da imate identitet i dostojanstvo - čak i ako ste stara evropska nacija; ni da budete autonomni - u procenama sopstvene budućnosti. Nemate, čak, ni najmanje prava da budete žrtva - iako ste žrtvovani. Jedino imate pravo da se predate, da pognete glavu i da puzite. Iznad svega, imate pravo da od sebe načinite ono što mi već sada činimo od vas. Naravno, dopušteno vam je da protestujete protiv nas - zato što u svojim akcijama nismo suroviji. Ukratko imate sva prava da se pripremite za vešala! Ako učinite sve što je u vašoj moći da ispunite taj zahtev, postoji mogućnost da vas oslobodimo te dužnosti i da budete primljeni u društvo civilizovanih demokratskih nacija." (M. Brdar, 2007, 89.)

Oni su već tu, globalizacija nije utvarna pretnja, oni su već tu. "Ovladavanje Balkanom i njegovo potpuno uključivanje u NATO, koje je već gotovo dovršeno (ranije i brže nego što je to, recimo, Bžežinski predvideo - 2010. god) kao da daju garancije Sjedinjenim državama da neće biti moguć bilo kakav povratak ruskih interesa u ovom regionu. To se, zapravo, uklapa u geopolitičku viziju Bžežinskog o uspostavljanju, do pomenute 2010. god., jednog celovitog evropskog prostora - "Atlantističke Evrope", sa istočnom granicom od Baltika do Crnog mora koji bi zahvatao Gruziju, celu Ukrajinu, Belorusiju. U takvoj makro geopolitičkoj podeli Rusija bi bila otsečena od svoje crnomorske obale." (D. Lakićević; D. Nikoliš, 2007, 47)

I u poslednjoj medijskoj harangi zbog otimanja **Kosova i Metohije** ,koja je takođe imala pretenziju planetarne kontaminacije, **Srbi i Srbija** su po ko zna koji put u savremenoj političkoj istoriji označeni, kao monstruoze ubice, silovatelji, teroristi, kao narod bez morala, vere, zakona, kao narod koji nije dostojan vlastite državne i političke egzistencije. Pa kad je već tako, onda su sva sredstva protiv njih dozvoljena, onda oni i nisu za ništa drugo do za političko starateljstvo ne bili barem na takav način bili osujećeni da ne čine zlodela. Pod starateljstvo treba staviti svaki preostali delić toga naroda, pre toga treba ga teritorijalno osakatiti i pocepati, biološki svesti na marginalnu skupinu, i ostaviti u životu samo za porugu i primer drugim narodima koji bi se drznuli da sutra možda krenu istim putem - putem otpora globalizacijskom zlu. I kao da nam se istorija ponavlja, opet će samo nama Srbima biti razrezana kazna "*STO ZA JEDNOGA*" - sto srpskih glava, za jednu belosvetsku, kolonizatorsku i okupatorsku glavu. Ako se uopšte posle "**haške pravde**" neko u Srbiji drzne i osmeli da brani sopstveni narod, teritoriju i državu. Zar po standardima globalista to nisu najveći zločini koji se danas mogu počinuti protiv *novog svetskog poretka*

Kosovska golgota srpskog naciona traje vekovima u nazad, a kako stvari stoje trajaće i u budućnosti. *Kosovo je na paradoksalan način uslov našeg istorijskog postojanja.* Kada ponovo bude slobodno, i onda ne ćemo biti sigurni da je vo vekje naše. Za njega se valja iznova boriti. Svaka generacija mora mu prineti deo svoje zavetne svesti (žrtve), tako je bilo, tako je sada a tako će biti dok je Srba i Kosova. U nadahnutom govoru o Kosovu , naš zlatousti pesnik Matija Bećković stiskajući u jednoj misli čitavu srpsku istoriju i onu koja je bila i onu koja će doći, reče : "Kao da srpski narod vodi samo jednu bitku, gine u istom boju i na istom polju, proširuje kosovsku kosturnicu, "ridanje na ridanje pridodaje", nove mučenike pribraja kosovskim mučenicima."

Vodeće atlantističke geopolitičke sile ponovo su se sredinom osamdesetih godina prošlog veka, složile u svojim planovima o Srbiji, ..." naime, da Srbija ne sme postati preovlađujuća sila na Balkanu, koliko iz straha da Rusija tu ne stekne novo uporište, toliko i iz potrebe demilitarizacije tog prostora, da bi se obezbedilo sigurno zaleđe u rešavanju sredozemnih problema. Prema tome, sve ono što se dešavalo na prostoru Jugoslavije od 1990. godine nije prosto ponavljanje istorije, nego izraz nove evropske krize, koja poprima istorijske razmere. (...) Umesno je zapažanje direktora izraelskog Instituta za odbranu u Jerusalimu da cilj politike zapadnih sila prema Jugoslaviji nije bilo "stvaranje novih država" ... nego razaranje Srbije i uklanjanje njenog uticaja na Balkanskom poluostrvu." (S. Avramov, 1997, 45)

Ako je već tako planirano, i ako se tako deluje u realizaciji navedenih geopolitičkih ciljeva, potrebno je ponovo naglasiti, da negativni mitovi i stereotipi koji se intezivno plasiraju u zapadnim medijima poslednje dve decenije, i koji ne prezaju ni od potpune satanizacije

srpskog naroda, koren i logiku svoga delanja crpe iz ideje o posebnom položaju i civilizacijskim privilegijama na koje po sopstvenom shvatanju pravednosti i međunarodnog prava imaju navodno pravo. Praksa dvostrukih standarda, nije ništa drugo do sve manje prikrivana politika koja insistira na vlastitom povlašćenom položaju. Jer na takvo razmišljanje tera sama logika imperijalnih interesa, a o tome svedoči i čitava potonja istorija " da se bez ratova i pljački nikada ne bi razvile velike imperije". "Upravo institucionalni poredak Sjedinjenih država u kome se manifestuju principi slobodnog društva i liberalnih načela, koji podrazumevaju neutralnost prosuđivanja i opštost primene zakona, više nego bilo ko drugi u svom političkom pragmatizmu koristi dvostruke standarde. On zapravo, možda, dosledno jedino insistira na povlašćenom položaju, na pravu korišćenja svetskih resursa bez ograničenja, na izuzeću od primene normi međunarodnog prava, slobodnom prosuđivanju i satanizovanju svojih protivnika kao opasnosti za ceo svet." (D. Lakićević; D. Nikoliš, 2007, 69.) U okviru doktrine "New Grand Strategy" koju SAD i NATO sprovode na ovim prostorima jedan od značajnih razloga što se Kosovo našlo na njihovoj meti jesu pored već pominjanih energetskih koridora i bogatsvo Kosova retkim rudnim resursima. O tome Aleksis Trud francuski geopolitičar piše : " u okviru globalizacije i oštrog nadmetanja oko ovladavanja podzemnim resursima, sada se odvija bitka za liberalizaciju i eksternalizaciju ekonomija : Kosovo i Metohija skriva retke metale - kao cirkon (indeks prelamanja blizak dijamantu), antimon, mangan - neophodnih za održavanje savremenih raketa. da uzmemo samo jedan primer, prva stvar koju su uradile američke trupe posle Kumanovskog sporazuma juna 1999. bila je da se dočepaju rudnika Trepča bogatog olovom i cinkom, kao i nalazištima hroma i nikla." (A. Trud. 2007, 145)

Srbofobija kao što smo videli, nije niti će ikada biti plod iracionalnog straha zapadnog čoveka prema pripadnicima jednog malog slovenskog i pravoslavnog naroda. Njeni koreni sežu duboko u prošlost, ali bez obzira na njenu duboku temporalnu situiranost, ona nije ni danas izgubila na svojoj geopolitičkoj privlačnosti. *Naprotiv, srbofobija nikada nije kao danas tako široko rasprostranjena i tako duboko utisnuta u svest prosečnog zapadnog čoveka.* To naravno ima svoje puno geopolitičko opravdanje. Bez rasprostranjene srbofobije ni akcije *atlantističkih geopolitički sila* ne bi bile tako "ubedljive i opravdane". Kao i nekada, danas još i više postoji potreba da se širenjem negativnih mitova i stereotipija opravdaju, racionalizuju i u zapadnom javnom mnenju utemelje njihovi agresivni planovi i interesi. U toj sveopštoj propagandi i demonizaciji, biće zbrisano sve ono što se nađe na putu imperijalnog osvajanja i pokoravanja sveta. Tako razmišljaju i rade moćnici, oholi i bezdušni u svojoj sirovoj snazi. Ali ne kažu li naši stari i zajednički evropski pretci da "oholost uvek dolazi pre pada". *Možda je taj pad, danas, još uvek teško sagledati iz naše perspektive, ali jedno je sigurno, on je neminovan baš kao što je neminovan i život koji se bori protiv nepravde i nasilja.* Cena greha pred Bogom nikada nije ista za žrtve i dželate, ma koliko uspešno pred ljudima, ovi drugi prikrivali i opravdavali svoje nečasne uloge i postupke.

Resume :This text is written in order to explain the function, origin and exploitation by the media of the myths and stereotypes, both in their historical and contemporary geopolitical perspective. Serb phobia, as well as the number of other negative myths and stereotypes about Serbian people, are seen as active descendant of Russo phobia and their common root in religious - confessional conformity to Orthodox Chrch. The connection with anti - Serbs towards anti-Semitism is being illuminated in their temporal and functional dimension.

Key words: myths, stereotypes, Serb phobia, Russo phobia, anti -Semitism, geopolitics.

Literatura:

1. S. Avramov (1997) Položaj Srba u geopolitičkim zamislama velikih sila, u zborniku Geopolitička stvarnost Srba, Beograd, Institut za geopolitičke studije.
2. E. Barkan (2007) Krivica nacija, N. Sad, Stylos.
3. M. Brdar (2007) Srpska tranziciona ilijada, N. Sad, Stylos
4. S. Vuković (2007) Kako su nas voleli, N. Sad, Stylos
5. A. Grubačić (2003) Globalizacija nepristajanja, N. Sad, Svetovi
6. J. Đorđević (1997) Političke svetkovine i rituali, Beograd, Dosije
7. Z. Jevtović (2003) Javno mnjenje i politika, Beograd, Akademija lepih umetnosti
8. B. Jezernik (2007) Divlja Evropa, Beograd, XX vek
9. D. Koković (2007) Društvo i medijski izazovi, N. Sad, Filozofski fakultet
10. K. Koker (2006) Sumrak Zapada, Beograd, Dosije
11. M. Ekmečić (2002) Dijalog prošlosti i sadašnjosti, Beograd, Službeni list
12. D. Lakićević; D. Nikoliš (2007) Globalizam i terorizam, Beograd, IES
13. M. Radojković, M. Miletić (2005) Komunikacije, mediji i društvo, N. Sad, Stylos
14. Z. Slavujević (2006) Biblija i propaganda, Beograd, Službeni glasnik
15. Z. Slavujević (1997) Starovekovna propaganda, Beograd, Radnička štampa
16. A. Trud (2007) Geopolitika Srbije, Beograd, Službeni glasnik
17. M. Todorova (1999) Imaginarni Balkan, Beograd, XX vek
18. N. Čomski (2000) Novi militaristički humanizam, Beograd, Filip Višnjić
19. Grupa autora (2004) Amnezija javnosti, od propagande do terorizma, Beograd, Grafo-komerc
20. F. Hemond; E. Herman (2001) Degradirana moć, mediji i kosovska kriza, Beograd, Plato